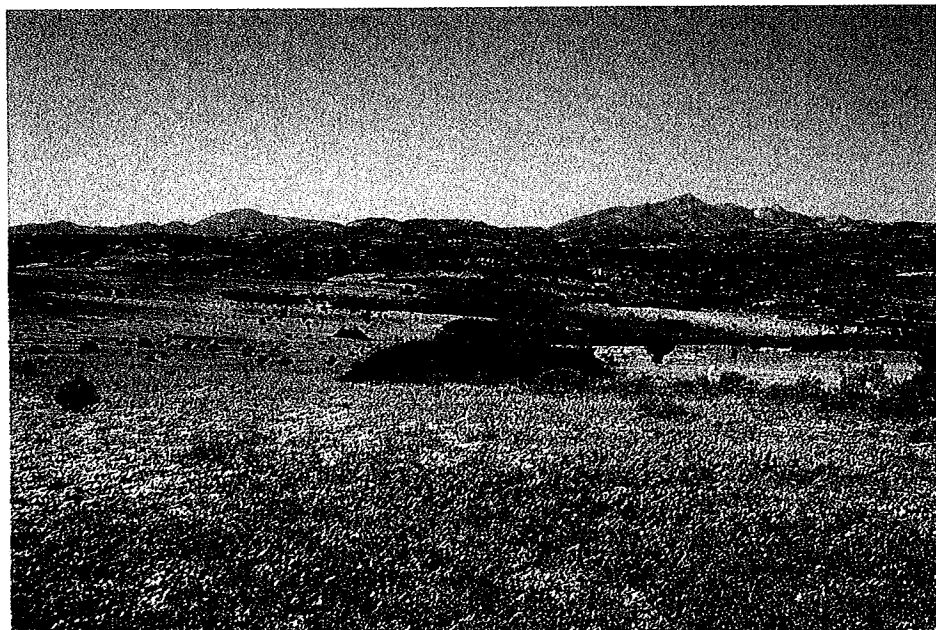

VOC en Zuid-Afrika

Iedere plant heeft een naam: een geslachtsnaam, een soortaan- duiding en soms een subspecies of variëteit. Klinkt logisch. Waar komt een naam vandaan? Wie beschrijft planten of hebben dat gedaan? Hoe vindt de registratie of beschrijving plaats? Zijn er spelregels om een geslacht of soort te beschrijven? Kan ik een geslacht of soort naar iemand vernoemen? De komende ander- half jaar in De Wereldbol staan plantennamen en hun naamge- vers centraal.

Het landschap van Namaqualand

Tekst en foto: Peter Knippels

Het verhaal van de VOC en Zuid-Afrika is al vele malen verteld. De Heeren XVII van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie zoeken voor de lange reizen van en naar de Oost een plek om vers water en eten in te slaan. De keuze valt op het onontgonnen Kaap de Goede Hoop, nu Kaapstad in Zuid-Afrika. In 1652 sticht Jan van Riebeeck in opdracht van de VOC een verversingsstation. Er wordt een kleine nederzetting gesticht die opdracht krijgt om groenten en fruit te verbouwen, vee te houden en vers water te verzamelen en foeragerende boten van de VOC te voorzien van eten en water. De Heeren XVII verbieden in eerste instantie tochten landinwaarts. Ze hebben niet het doel om het gebied te koloniseren. De teelt van gewassen is uit-

sluitend bedoeld voor het bevoorraden van de Nederlandse schepen. Voor deze kwekerij legt Jan van Riebeeck een botanische tuin aan. Volgens de verhalen staat in de botanische tuin Kirstenbosch nog een stukje haag van amandelstruiken/bomen. Deze haag was bedoeld als afscheiding en bescherming tegen de locale bevolking, de Khoikoi.

REIZEN VAN DER STEL

In 1679 wordt Simon van der Stel (1639-1712) aangesteld als gouverneur van Kaap de Goede Hoop. Hij is ondernemend en maakt verschillende reizen vanuit de kolonie. Eén van de expedities die hij onderneemt is die van augustus 1685-januari 1686 naar de Koperbergen, gelegen in Namaqualand in het noordwesten van Zuid-Afrika. Deze Koperbergen liggen ten zuidoosten van het huidige Springbok. Van der

Stel houdt tijdens de reis een dagboek bij en hij maakt tekeningen van onder andere planten. In 1991 wordt ontdekt dat er een set van 43 tekeningen met beschrijving van de planten is gemaakt op basis van de tekeningen en teksten van Van der Stel. Deze tekeningen en teksten zijn van de hand van Jan Commelin. Jan Commelin (1626-1692) wordt vaak in een adem genoemd met zijn neef Caspar Commelin (1668-1731). Beiden zijn botanici. Jan Commelin en Joan Huydecoper (1625-1704) zijn de oprichters van de Hortus Botanicus in Amsterdam. Huydecoper is burgemeester van Amsterdam en bewindvoerder van de VOC. Hij is de oom van Simon van der Stel. Van der Stel stuurt op verzoek van zijn oom zaden en planten naar hem vanuit Zuid-Afrika. Hiermee is het plaatje van de namen en onderlinge relaties compleet. In het dagelijks leven houdt Jan zich bezig met de verkoop van medicinale planten. Na de oprichting van de Hortus wordt hij de eerste directeur. Op zijn Haarlemse buiten Zuyderhout kweekt hij tropische gewassen, verzameld door de VOC. Na zijn dood wordt de verzameling verkocht en valt deze in vele delen uiteen. Jan Commelin is een volger van de door Caspar Bauhin opgestelde nomenclatuur. In de teksten bij de tekeningen van de planten die van der Stel heeft gezien tijdens zijn expeditie in 1685-1686 staan ook de namen die Commelin aan de planten geeft. Bij deze namen is duidelijk dat de binominale naamgeving nog niet is geïntroduceerd: *Hijacinthus Aethiopicus*, *monophijllos undulato, villosus, flore luteo*, of te wel 'Hyacinthus uit Afrika, met één gegolfd, harig blad met een gele bloem'. Deze plant kennen we nu als *Lachenalia hirta*.

HERBARIUM HERMANN

Als we het hebben over de ontdekking en beschrijving van Kaapse planten dan mogen we Paul Hermann (1646-1695) niet vergeten. Hermann wordt in verschillende bronnen genoemd als een van de grootste botanici van de 17e eeuw. Hermann is in Halle (Duitsland) geboren en hij studeert medicijnen in Padua. Na afronding van zijn studie treedt hij in dienst van de VOC als scheepsarts. In 1679 wordt Hermann benoemd tot hoogleraar plantkunde aan de Universiteit van Leiden en leidt hij langere tijd de Hortus Botanicus in Leiden. Hermann schrijft verschillende boeken, onder andere 'Paradisus batavus', waarin hij de planten in de collectie van de Hortus beschrijft, met illustraties van zijn hand. Na zijn dood komt het herbarium van Hermann via omzwervingen in handen van Sir Joseph Banks. Het herbarium bevindt zich nu in Natural History Museum in Londen.